

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1939 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen den 17 juni 1938 om semester.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen från första kammaren nr 216 av herr *Mannerskantz* samt från andra kammaren nr 330 av herr *Nordström* i *Kramfors m. fl.* och nr 332 av herr *Janson* i *Frändesta m. fl.*

I motionerna I: 216 och II: 332, vilka äro likalydande, har, under åberopande av att vissa bestämmelser i lagen den 17 juni 1938 om semester erhållit en särskilt med hänsyn till jordbrukets förhållanden mindre lycklig avfattning hemställts, »att riksdagen med ändring av hittillsvarande bestämmelser under 4 och 8 §§ måtte besluta giva de nämnda paragraferna förslagsvis följande lydelse.

4 §.

Semester utgår för kalenderår och omfattar en dag för varje kalendermånad anställningen varat under närmast föregående kalenderår (kvalifikationstid). Dock må annan period av samma längd gälla såsom kvalifikationstid, såframt överenskommelse därom träffas mellan parterna, *i vilket fall semester utgår under närmast följande period av 12 månader. Där semester enligt 6 § andra stycket icke måste utgå i ett sammanhang, må semesterledighet kunna anvisas redan före kvalifikationstidens utgång.*

8 §.

Under semester skall lön utgå.

Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, äge uppbära den å semester-tiden belöpande lönen. För annan arbetstagare skall, *där semesterlönen ej genom kollektivt avtal mellan arbetsgivarnas och arbetarnas riksorganisationer blivit annorlunda bestämd*, lönen --- --- räkning.

Arbetstagare — — — semestern.

Vid — — — kostnader.»

I motionen II: 330 har hemställts, att »riksdagen för sin del måtte besluta följande ändrade lydelse i den av 1938 års riksdag beslutade 'Lag om semester'.

3 §.

Arbetstagare, som innehaft anställning minst en månad, äge rätt till semester.

Överlåtelse av — — — till semester.

4 §.

Semester utgår — — — mellan parterna. Rätt till semester föreligger endast för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sex dagar. Härvid skall — — — 'landstormsövning'.

I semestern inräknas icke söndagar, helgdagar och sedvanliga fridagar.

6 §.

Arbetsgivaren äge bestämma, när semestern skall utgå. Därvid skall iakttagas, att semestern skall utgå i ett sammanhang under tiden 2 maj—30 september, så framt icke överenskommelse om annan ordning träffats med arbetstagaren.

Vad sålunda föreskrivits 'i' — — — i lanthushåll.

Semester må — — — stycke förmäles.

Semester för — — — i svensk hamn.

10 §.

Utgår helt.»

Beträffande de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet har lämnat svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige och svenska lantarbetareförbundet tillfälle att yttra sig över motionerna I: 216 och II: 330. Yttranden hava inkommit och finnas såsom bilagor A—D fogade vid detta utlåtande. Utskottet får hänvisa till yttrandenas innehåll.

Enligt *lagen den 17 juni 1938 om semester* äger arbetstagare, som innehaft sin anställning sedan minst 180 dagar, rätt till semester (3 § första stycket). Semester utgår för kalenderår och omfattar en dag för varje kalendermånad anställningen varat under närmast föregående kalenderår (kvalifikationstid); dock må annan period av samma längd gälla såsom kvalifikationstid, såframt överenskommelse därom träffas mellan parterna (4 § första stycket). Rätt till semester föreligger endast för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar. Härvid skall med dag, å vilken arbete utförts, jämsställas dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester eller varit oförmögen till arbete på grund av olycksfall i arbetet eller sådan sjukdom, som avses i lagen om

försäkring för vissa yrkessjukdomar, eller fullgjort i värnpliktslagen föreskriven repetitionsövning, landstormsrepetitionsövning eller landstormsbefälsövning. Dag, under vilken arbetstagaren varit oförmögen till arbete eller fullgjort militär tjänstgöring, må dock icke räknas honom till godo, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag (4 § andra stycket). I semestern inräknas icke söndagar, ej heller helgdagar såframt semestern utgår med mindre antal dagar i en följd än sex. Sedvanliga fridagar skola däremot inräknas (4 § tredje stycket). Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå. Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren (6 § första stycket). Att semestern skall utgå i ett sammanhang gäller icke beträffande arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötseln samt beträffande hembiträde i lanthushåll (6 § andra stycket). Arbetsgivaren skall i regel senast fjorton dagar före semesterns början på lämpligt sätt underrätta arbetstagaren om tiden för semestern (7 §). Under semester skall lön utgå. Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, äger uppbära den å semestertiden belöpande lönen. För annan arbetstagare skall lönen för varje semesterdag utgå med belopp, motsvarande hans genomsnittliga inkomst för dag, då arbete för arbetsgivarens räkning utförts under de månader av senast förflutna kvalifikationstid, för vilka semesterrätt föreligger. Hänsyn skall därvid icke tagas till lön, som utgått för tid utöver den för arbetstagaren normala arbetstiden. Har arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av orsak, som omförmäles i 4 § andra stycket, skall vid beräkning av semesterlörens storlek hänsyn tagas, beträffande frånvaro på grund av semester till den för semestertiden uppburna lönen samt beträffande frånvaro på grund av övriga orsaker till den lön, som arbetstagaren sannolikt skulle hava uppburit för berörda tid, därest han utfört arbete för arbetsgivarens räkning (8 §). Användes arbetstagare vid jordbruk uteslutande till djurskötsel, må arbetsgivaren i stället för semester utgiva ersättning till arbetstagaren med belopp, motsvarande vad denne skulle hava uppburit i lön under semestern (10 §). Arbetstagare, som lämnar sin anställning eller entledigas därifrån, innan han åtnjutit honom enligt 4 § tillkommande semester, skall erhålla ersättning därför enligt de i 8 § stadgade grunderna. Vid beräkning av ersättningens storlek skall hänsyn jämväl tagas till de kalendermånader av löpande kalenderår, för vilka semesterrätt föreligger, och till den inkomst, som därunder åtnjutits. Vad sålunda stadgats skall icke gälla, då anställning avbrytes genom dödsfall eller upphör till följd av arbetstagarens pensionering (12 §). Har mellan arbetsgivare och arbetstagare träffats avtal, som innefattar avstående från rätt till semester eller i något avseende mindre förmåner för arbetstagaren än vad som stadgats i lagen, skall avtalet i sådan del vara ogilt, med mindre annat i lagen anges (2 § andra stycket).

Till grund för den gällande lagstiftningen om semester ligger ett av särskilt tillkallade sakkunniga avgivet betänkande med förslag till lag om semester (statens off. utredn. 1937: 49).

I det följande kommer redogörelse för de i motionerna berörda spörsmålen att lämnas under nedanstående rubriker, nämligen A. Rätten till semester m. m.; B. Semestertidens förläggning; samt C. Semesterlönens beräkning.

A. Rätten till semester m. m.

I *motionen II: 330* har hemställts bl. a. om sådan ändring av 3 § i lagen, att arbetstagare, som innehaft anställning minst en månad, skall äga rätt till semester. Enligt *de sakkunnigas* förslag skulle rätt till semester tillkomma arbetstagare, sedan minst fyra månader förflutit från det han tillträtt anställning hos arbetsgivare. De sakkunniga hava i anslutning därtill anfört bl. a. följande:

Därest man i likhet med de sakkunniga anser, att semesterfrågan icke lämpligen bör lagstiftningsvägen ordnas genom upprättandet av en semesteranstalt eller ett system av skilda semesterkassor, återstår som enda möjlighet att acceptera systemet med viss tids anställning såsom grundläggande kvalifikation för att rätt till semester skall inträda. Av vad tidigare anförts framgår emellertid, att man därvidlag icke bör föreskriva en så sträng kvalifikationsbestämmelse som ett års anställning. En föreskrift härom skulle nämligen bliva till förmån endast för de bäst ställda arbetargrupperna. Å andra sidan är det icke möjligt att vid avgörandet av frågan om kvalifikationstidens längd gå huru långt nedåt som helst. Det kan knappast anses vara förenligt med den allmänna uppfattningen för närvarande, att en mycket kort anställningstid skulle berättiga arbetstagaren till erhållande av semester eller i vart fall semesterersättning. Statsmakterna böra vid lagstiftningens ordnande icke föregripa utvecklingen på detta område. Det må sålunda överlåtas åt parterna själva att träffa överenskommelser om semester rätt i de fall, då anställningstiden är mycket kort. Vid en lagstiftning bör gränsen i stället bestämmas på sådant sätt, att semesterrätt endast inträder, då det är fråga om en anställning, som verkligen gör skäl för namnet och som alltså ej blott är av tillfällig karaktär. Innebörden av vad som nu anförts är, att man vid en lagstiftning om semester medvetet bör bortse från de arbetstagare, vilka hava en mycket kort anställningstid. Vid vilken längd för anställningen som gränsen för semesterrättens inträdande bör sättas är uppenbarligen en bedömningsfråga. De sakkunniga vilja för sin del förorda en bestämmelse om att fyra månaders anställning skall kunna grundlägga rätt till semester.

En av de sakkunniga förordade en tid av ett år, medan en annan ledamot för sin del ansåg, att tiden borde bestämmas till sex månader.

Mot den av de sakkunnigas majoritet föreslagna kvalifikationsperioden av fyra månader framställdes under det fortsatta utredningsarbetet åtskilliga anmärkningar. I propositionen nr 286 till 1938 års riksdag anförde *föredragande departementschefen*, att anmärkningarna syntes förtjäna beaktande. För att i tillfredsställande grad undanröja svårigheterna förordade departementschefen ett utsträckande av kvalifikationsperioden från fyra till sex månader. För att angiva, att därmed icke skulle avses kalendermånader bestämdes kvalifikationstiden i departementsförslaget till 180 dagar. Departementschefen framhöll, att, om det skulle visa sig bl. a. att allt för många arbetstagare genom den utsträckta kvalifikationsperioden skulle komma att gå förlustiga semesterrätt, en minskning av kvalifikationsperioden borde övervägas.

I anledning av propositionen väcktes ett flertal *motioner*, däribland II: 497 av herr Nordström i Kramfors m. fl., i vilken bland annat föreslogs följande lydelse av 3 § första stycket: »Arbetstagare, som innehafv sin anställning sedan minst en månad (30 dagar), äga rätt till semester enligt vad i 4 § stadgas.»

Andra lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 58:

I fråga om kvalifikationsperiodens längd vill utskottet, under hänvisning till vad departementschefen anfört, tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att denna period skall omfatta minst etthundraåttio dagar. Utskottet kan sålunda icke förorda de i vissa här ovan nämnda motioner gjorda yrkandena, att kvalifikationsperioden måtte bestämmas till andra tider än vad i propositionen föreslagits.

Genom en kvalifikationsperiod av den förordade utsträckningen komma åtskilliga arbetstagargrupper att uteslutas från de förmåner, som genom lagen givas åt övriga arbetstagare. Möjlighet föreligger dock för dessa grupper att genom förhandlingar med arbetsgivarna söka bilda särskilda semesterkassor. Därest sådana av arbetsgivarna i samråd med arbetarna bildade kassor komma till stånd inom yrken, där en sammanhängande anställningstid om sex månader i allmänhet icke uppnås, kunna jämväl dessa arbetare erhålla semester i proportion till av dem utfört arbete.

I den nu föreliggande *motionen II: 330* har vidare hemställts om sådan ändring av 4 § andra stycket, att rätt till semester skall föreligga för kalendermånad, under vilken arbetstagare för arbetsgivares räkning utfört arbete å minst *sex* dagar. Därjämte har föreslagits uteslutande av den nuvarande bestämmelsen i samma stycke, att dag, under vilken arbetstagaren varit oförmögen till arbete eller fullgjort militär tjänstgöring, icke må räknas honom till godo, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

Enligt *de sakkunnigas* förslag skulle arbetstagare, som varit anställd minst fyra månader, äga rätt till semester med en dag för varje månad anställningen varat. Rätt till semester skulle dock föreligga endast för kalender-

månad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete under minst aderton dagar. I betänkandet förklarade de sakkunniga, att de utgått från att semester endast borde erhållas för månad, under vilken arbetstagaren större delen av tiden utfört arbete.

Propositionen nr 286/1938 överensstämde med de sakkunnigas förslag därutinnan, att för rätt till semester för viss kalendermånad förutsattes, att arbetstagare därunder utfört arbete för arbetsgivarens räkning under aderton dagar. I propositionen föreslogs vidare, att härvid skulle med dag, å vilken arbete utförts, jämföras dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester eller varit oförmögen till arbete på grund av olycksfall i arbetet eller sådan sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, eller fullgjort i värnpliktslagen föreskriven repetitionsövning, landstormsrepetitionsövning eller landstormsbefälsövning. Dag, under vilken arbetstagaren varit oförmögen till arbete eller fullgjort militär tjänstgöring, skulle dock icke få räknas honom till godo, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

Rörande sistnämnda stadgande anförde föredragande departementschefen:

Försäkringsrådet och svenska arbetsgivareföreningen hava anmärkt mot att en arbetstagare, som varit frånvarande från arbetet på grund av olycksfall i arbetet, skulle komma i en bättre ställning än övriga hos samma arbetsgivare anställda arbetstagare, för den händelse under hans bortovaro permittering måst äga rum. En sådan följd av de givna bestämmelserna bör givetvis undvikas. Jag förordar därför, att i lagen intages en bestämmelse om att privilegierad tid icke må medräknas, för den händelse det är uppenbart, att arbete eljest icke kunnat beredas arbetstagaren under sådan tid. Denna formulering av föreskriften har valts för att betona, att arbetsgivaren måste kunna klart visa, att arbete icke kunnat beredas vederbörande, om hindret icke förelegat. Exempelvis en sådan omständighet som att under hindrets fortvaro endast några få man permitterats bör alltså ej få föranleda, att tiden för frånvaron ej skulle bliva jämförd med arbetad tid. Den förordade särbestämmelsen synes icke böra avse semestertiden själv, vilken alltså under alla förhållanden bör få jämföras med arbetad tid.

Inom riksdagen väcktes flera *motioner* med förslag till ändring av det framlagda lagförslaget i denna del. Sålunda hemställde herr Nordström i Kramfors m. fl. i motion II: 497, att rätt till semester skulle föreligga för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sex dagar. I motionen II: 485 av herr Ericsson i Kinna yrkades bland annat sådan ändring i propositionen, att rätt till semester skulle föreligga för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete under minst sexton dagar.

Andra lagutskottet yttrade i sitt av riksdagen härutinnan godkända utlåtande:

Utskottet anser sig av vissa skäl icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om att aderton dagars arbete måste hava utförts per kalendermånad, för att semesterrätt skall inträda. Hänsyn synes nämligen böra tagas till sådana

arbetstagare, som på grund av arbetsbrist eller andra orsaker fått den ordinarie arbetstiden nedsatt. En vanlig form för korttidsarbete är, att arbetet bedrivs under fyra dagar per vecka. Korttidsarbete av denna beskaffenhet förekom ofta under den senaste krisen. Det har förekommit, att arbetstiden för stora grupper av arbetare flera år i sträck blivit nedsatt till endast fyra dagar per vecka. Om kravet på aderton dagars arbete per månad uppätthålles, erhålla dessa korttidsarbetare semesterrätt endast för ett fåtal månader. Utskottet anser det därför vara skäligt, att kravet nedsättes till att avse endast sexton arbetsdagar. Därigenom erhålla korttidsarbetare, som endast hava fyra dagars arbete per vecka, semesterrätt för samtliga månader av anställningstiden. Erinras må, att semesterrätt enligt åtskilliga nu gällande kollektivavtal föreligger redan vid en arbetstid av fyra dagar per vecka. Utskottet får alltså, med avstyrkande av det i motionen II: 497 gjorda yrkandet, tillstyrka vad som i första hand yrkas i motionen II: 485.

I motionen II: 330 har därjämte föreslagits sådan ändring av 4 § tredje stycket, att i semestern icke skall inräknas söndagar, helgdagar och sedvanliga fridagar.

Enligt *de sakkunnigas* förslag skulle i semestern icke inräknas söndagar men däremot andra helgdagar eller sedvanliga fridagar, då dessa infölle under semestern. Till motivering för denna bestämmelse anförde de sakkunniga följande:

Såsom förut anförts, kommer en lagstiftning om tolv dagars semester otvivelaktigt att innebära en icke obetydligt ökad ekonomisk belastning för näringslivet. Detta gäller särskilt beträffande sådana företag, som av skilda anledningar icke anse sig kunna giva semester successivt utan i stället helt upphöra med tillverkningen under semestertiden. För dylika företag minskas antalet effektiva arbetsdagar under året. Därmed följa större svårigheter att pressa de allmänna omkostnaderna och att deltaga i konkurrensen på världsmarknaden. Inom exempelvis sågverksindustrien och cellulosaindustrien finnas kartellavtal med utländska producenter, i vilka årskvoten beräknas med hänsyn till den årliga kapaciteten. I sådana fall spelar antalet effektiva arbetsdagar per år en mycket stor roll. Därest åtgärder kunna vidtagas, som skulle kunna underlätta för industrien att genomföra den allmänna semestern om tolv dagar, bör detta ske.

Att helgdagar och andra fridagar inräknas bland semesterdagarna blir till fördel för arbetsgivarna därigenom, att de icke förlora så många effektiva arbetsdagar. Bestämmelsen är likaledes till fördel för alla arbetstagare, som avlönas per timme eller dag eller arbeta mot ackordslön. Dessa arbetstagare erhålla nämligen avlöning för den helldag, som infaller under semestertiden, vilket eljest icke varit fallet. Den föreslagna bestämmelsen kan däremot sägas vara till nackdel för dem, som äro avlönade med vecko- eller månadslön, då dessa personer därigenom förlora en eljest arbetsfri dag. Denna omständighet torde dock icke kunna tillmätas avgörande betydelse med hänsyn till de stora fördelar, som den föreslagna bestämmelsen i övrigt medför. Det bör för övrigt observeras, att en arbetstagare ändock aldrig kan erhålla kortare ledighet än fjorton dagar, vilket är vad lagstiftningen fastställer såsom minimum. Vidare torde förhållandet inom tjänstemannagrupperna

pen för närvarande ofta vara, att extra helgdagar inräknas i semestern, då de infalla under densamma.

I *propositionen* till 1938 års riksdag frångicks emellertid de sakkunnigas förslag i denna del. Propositionsförslaget innehöll i 4 § tredje stycket ett stadgande, att i semestern icke skulle inräknas söndagar, helgdagar och sedvanliga fridagar. *Föredragande departementschefen* anförde, att den av de sakkunniga förordade regeln, att helgdagar och sedvanliga fridagar skulle inräknas i semestern, i och för sig måste anses vara välgrundad. Då departementschefen likväl icke ansåg sig böra förorda de sakkunnigas förslag, vore detta beroende på att departementschefen ville undvika bestämmelser, som kunde föranleda, att semestern för flertalet arbetstagare komme att koncentreras kring de stora högtiderna eller till midsommarveckan. En anhopning av semestern till samma tidrymd för flertalet arbetstagare måste nämligen ur skilda synpunkter anses vara olycklig.

I motionerna I: 352 av herr Domö m. fl. och II: 506 av herr Bagge m. fl. framställdes yrkande, att i semestertiden skulle inbegripas helgdagar och sedvanliga fridagar.

Andra lagutskottet yttrade i sitt utlåtande följande:

På sätt även departementschefen anført måste det i och för sig anses vara lämpligt, att helgdagar och sedvanliga fridagar skola inräknas i semestern. Arbetstagaren erhåller ju även om så är förhållandet minst två veckors vila, vilket är syftet med lagen. Att helgdagar och sedvanliga fridagar inräknas i semestern är av ett betydande värde för näringslivet, som därigenom erhåller flera produktionsdagar. Därmed ökas möjligheterna för näringslivet att anpassa sig efter de ökade omkostnaderna. En bestämmelse om inräknande av helgdagar i semestern är jämväl fördelaktigare för sådana arbetstagare, som utföra sitt arbete mot timlön eller ackord, då nämligen särskild betalning i sådant fall erhålles för helgdagen. De nu nämnda skälen måste tillmätas större betydelse än fruktan för en koncentration av semestern till de större helgerna. Utskottet vill därför förorda, att helgdagar och sedvanliga fridagar i princip skola inräknas i semestern. Denna regel torde emellertid, såvitt angår helgdagar, böra vidkännas ett undantag.

Det är nämligen nödvändigt att härvidlag beakta en omständighet. Jämlikt 6 § andra stycket har undantag från skyldigheten att utgiva semester i ett sammanhang lämnats beträffande arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötsel samt beträffande hembiträde i lant-hushåll. Den av utskottet förordade bestämmelsen skulle med hänsyn härtill kunna missbrukas på sådant sätt, att semestern för de nu nämnda arbetstagarna utlades å de särskilda helgdagarna. Flertalet arbetstagare vid jordbruket torde dessutom vara årsavlönade, och de skulle alltså icke ens erhålla någon ökad inkomst, därest semestern förlades till årets olika helgdagar. Därmed skulle värdet av reformen för arbetstagarna inom jordbruket praktiskt taget försvinna.* Möjligheten till missbruk av lagens bestämmelser i den riktning utskottet nu skisserat måste förhindras. Efter övernående av frågan vill utskottet förorda, att bestämmelsen om inräknande av helgdagar i semestern utformas på sådant sätt, att dessa dagar ej skola inräknas i semestern, såframt denna utgår med mindre antal dagar i en följd än sex.

Av den förordade bestämmelsen följer direkt, att helgdagar skola inräknas i semestern, därest denna utgår med minst sex dagar i en följd.

På hemställan av utskottet antog riksdagen för sin del sådan ändring av 4 § tredje stycket, som framgår av stadgandets nuvarande lydelse.

I *motionen II: 330* har vidare yrkats, att 10 § måtte helt utgå ur lagen.

Stadgandet i 10 § saknade motsvarighet i *de sakkunnigas* förslag. I sitt yttrande över förslaget lämnade *svenska lantarbetsgivareföreningen* en redogörelse för de fridagar, som med dåvarande förhållanden tillkommo djurskötare. Föreningen framhöll därefter, att om det skulle befinnas, att förslaget innebure en ytterligare utökning av djurskötarnas fridagar, föreningen finge inlägga en bestämd gensaga däremot. Synnerligen stora svårigheter yppade sig för jordbrukarna att anordna ledighetsvikariat. Bland icke djurskötare — vilka ju finge inträda som ersättare — vore stämningen på många håll rent av upprorisk med anledning av de lätt förekommande ersättartjänstgöringarna i ladugården. En utökning härav kunde tänkas leda till högst allvarliga konsekvenser.

Föredragande departementschefen anförde:

Vad svenska lantarbetsgivareföreningen anfört om djurskötarna är av beskaffenhet att böra föranleda en särbestämmelse för denna grupp av arbetstagare. I vissa fall lär det nämligen vid semesterledighet för dem kunna uppstå avgörande svårigheter att erhålla vikarierande arbetskraft. Skäl synas dock icke föreligga att helt undantaga dem från lagstiftningens tillämpningsområde. De torde emellertid, därest de icke kunna utfå ledighet, skäligen böra erhålla en ekonomisk compensation därför. Med hänsyn till det sålunda anförda föreslår jag, att i lagen intages en bestämmelse om rätt för arbetsgivaren att, då det gäller en arbetstagare vid jordbruket, som användes uteslutande till djurskötsel, utbyta semestern mot semesterersättning.

I motioner II: 490 av herr Eriksson i Sandby m. fl. och II: 497 av herr Nordström i Kramfors m. fl. yrkades, att 10 § måtte utgå ur lagen.

I sitt utlåtande, som härutinnan godkändes av riksdagen, anslöt sig *andra lagutskottet* till departementschefens uppfattning, att det i viss utsträckning mötte svårigheter att bereda djurskötare semesterledighet på grund av bristen på vikarierande arbetskraft. Utskottet ansåg sig därför böra tillstyrka förslaget i nu ifrågavarande hänseende men förutsatte, att arbetsgivarna med hänsyn till lagstiftningens syfte i största möjliga utsträckning skulle lämna djurskötarna semester i stället för ersättning.

B. Semestertidens förläggning.

I samtliga nu ifrågavarande motioner yrkas vissa ändringar i lagen, avseende tiden för semesterns förläggning. Sålunda föreslås i *motionerna I: 216*

och II: 332 ändring av 4 § första stycket och i motionen II: 330 ändring av 6 § första stycket.

Enligt *de sakkunnigas förslag* skulle semester utgå per kalenderår. Antalet semesterdagar skulle bestämmas med hänsyn till arbetstagarens anställnings- och arbetsförhållanden under närmast föregående kalenderår. Det skulle tillkomma arbetsgivaren att bestämma, när semester skulle utgå. Därvid skulle iakttagas, att semestern med vissa undantag skulle utgå i ett sammanhang under tiden 2 maj—30 september, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffades med arbetstagaren. Vad sålunda föreskrivits i fråga om semesterns förläggning i ett sammanhang och under viss period av året skulle icke gälla beträffande bl. a. arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötseln samt beträffande hembiträde i lanthushåll.

Angående sambandet mellan kvalifikationstidens förläggning och förläggningen av semestern må följande anföras ur de sakkunnigas betänkande:

Härefter gäller det att avgöra frågan, om semesterrätten skall förbindas med anställning under minst den förut angivna tiden av fyra månader före en i lagen, eller eventuellt av den enskilde arbetsgivaren för sitt företag bestämd dag eller om man skall förbinda kvalifikationstiden med kalenderåret. Vad först beträffar systemet med en för varje företag särskilt bestämd kvalifikationsperiod, synes detta icke väl lämpa sig för att införas i en lag med tvingande bestämmelser angående semester, gällande för samtliga arbetstagare. Enhetliga regler synas härvidlag vara att föredraga. Vad härefter angår systemet med en kvalifikationsperiod om minst fyra månader närmast före ett i lag angivet datum, och i så fall den 1 maj, tala onekligen vissa skäl härför. Man vinner nämligen härigenom den fördelen, att kvalifikationsperioden så nära som möjligt ansluter sig till den för de flesta arbetstagarna bestämda semesterperioden. För årsanställda arbetstagare skulle kvalifikationsperioden, om detta system accepterades, sträcka sig från och med den 1 maj föregående år till och med den 30 april det år, varunder semestern skulle uppbåras. Om det blott varit möjligt att bereda samtliga arbetstagare inom alla yrken semester under de varmare månaderna, skulle de sakkunniga icke hava tvekat att förorda, att kvalifikationsperioden bestämdes på nu nämnt sätt, även om en sådan kvalifikationsperiod nog för närvarande måste sägas stå främmande för den allmänna uppfattningen. Som i annat sammanhang anføres, är det emellertid icke tänkbart att inom alla yrkesområden förlägga semestern till sommarmånaderna. Från skyldigheten att giva semester under den i lagen bestämda semesterperioden måste undantag också medgivas för arbetsgivarna inom bland annat jordbruket, sjöfarten och säsongbetonade yrken. En del arbetstagare inom sådana områden av arbetsmarknaden komma alltså att erhålla sin semester under vintern eller den tidiga våren. För dem måste det vara uppenbart olämpligt med en kvalifikationsperiod per den 1 maj. Under sådana förhållanden hava de sakkunniga funnit sig böra förorda, att kalenderåret bestämmas som kvalifikationsperiod för alla arbetstagare. Detta måste även sägas vara det naturliga i en för samtliga löntagare gällande lag och torde överensstämma med den allmänna uppfattningen.

Det bör särskilt framhållas, att kvalifikationsperioden måste hänföra sig till förfluten tid, då det gäller att beräkna semesterrätten. Detta följer omedelbart av att man successivt intjänar rätten till semester genom anställning och arbete. Att göra det löpande kalenderåret till kvalifikationsperiod eller att med andra ord berättiga arbetstagarna att utbekomma hela semestern, innan densamma ännu till fullo intjänats, är endast möjligt vid fasta anställningar, såsom för statens tjänstemän.

De sakkunnigas förslag innebär alltså, att semester skall utgå per kalenderår och att antalet semesterdagar skall bestämmas med hänsyn till varje arbetstagares anställnings- och arbetsförhållanden under det närmast föregående kalenderåret.

I fråga om de sakkunnigas förslag att förlägga kvalifikationstiden till föregående kalenderår framställdes erinringar i vissa yttranden, som avgåvos över förslaget. En redogörelse för dessa yttranden har lämnats å sid. 147—150 i propositionen nr 286 till 1938 års riksdag.

Föredragande departementschefen anförde:

I fråga om kvalifikationstidens förläggning vill jag framhålla, att det givetvis är lämpligt, att denna tid ligger så nära den normala semesterperioden som möjligt. Såsom i flera yttranden anförts, vinner man därigenom mera utrymme för semesterrätten själv och mindre för semesterersättning vid en anställnings upphörande. Jag skulle därför ha varit benägen att tillstyrka en förläggning av kvalifikationstiden till perioden den 1 maj—30 april. Av skäl, som jag sedermera kommer att anföra, har emellertid i departementsförslaget icke intagits någon bestämmelse om en särskild semesterperiod. Under sådana förhållanden synes det icke gärna vara möjligt att i lagen lämna föreskrift om annan kvalifikationstid än föregående kalenderår. För att likväl bereda möjlighet att i de fall, då så kan anses vara påkallat, förlägga kvalifikationstiden till annan period, förordar jag, att i lagen intages en bestämmelse om att så skall kunna ske genom överenskommelse mellan parterna.

Jämväl såvitt angick de sakkunnigas förslag, att semestern i regel skulle utgå under tiden den 2 maj—den 30 september, gjordes vissa erinringar i åtskilliga av de avgivna yttrandena. Med hänsyn härtill kom någon bestämmelse i detta hänseende icke att inflyta i det vid propositionen fogade lagförslaget.

Föredragande departementschefen anförde därom följande:

Det måste i och för sig anses vara önskvärt, att arbetstagarna i allmänhet erhålla sin semester under sommarmånaderna. Med hänsyn till de klimatiska förhållandena i vårt land är det nämligen endast under denna tid, som semestern för flertalet arbetstagare kan utnyttjas till verklig rekreation. Emellertid är det uppenbart, att det med hänsyn till viktiga samhällsfunktioner och näringslivets intressen icke är möjligt att bereda semester under sommaren för samtliga arbetstagare. De sakkunniga hava även förordat åtskilliga undantag från den av dem föreslagna huvudregeln, att semestern skall utgivas under tiden den 2 maj—30 september. Av vad som anföres i yttrandena framgår emellertid, att dessa undantag måste högst avsevärt utvidgas, för den händelse man önskar bibehålla bestämmelsen om en jämförelsevis kort period, till vilken semestern skall förläggas. Att på ett lämp-

ligt och rättvist sätt avgränsa de yrkesområden, som skulle undantagas från huvudregeln, bleve uppenbarligen mycket svårt. Man måste emellertid erkänna, att det även för arbetsgivarna inom sådan del av näringslivet, för vilken något speciellt undantag icke påyrkats, komme att uppstå betydande svårigheter att inpassa semestern för samtliga arbetstagare under en period av fem månader. Dessa svårigheter skulle kunna tänkas föranleda en benägenhet hos industrien att i allmänhet utgiva semester på en gång till samtliga vid ett företag anställda arbetstagare. Men hänsyn till den därav föranledda produktionsminskningen kan ett sådant system icke anses vara önskvärt. Jag har därför efter övervägande av de olika på frågan inverkan omständigheterna ansett det vara lämpligast, att i lagen icke intages någon bestämmelse om viss semesterperiod. Jag utgår emellertid från att frågan om semesterns förläggning under året upptages till förhandlingar mellan parterna och att därvid arbetstagarna i möjligaste mån beredas semester under sommarmånaderna.

I flera *motioner* framställdes yrkande, att stadgande om viss semesterperiod måtte inflyta i lagen. Sålunda yrkades i likalydande motioner I: 346 av herr Strand och II: 501 av herrar Lindberg i Stockholm och Cruse, att semestern skulle utgå i ett sammanhang under tiden den 2 maj—den 30 september, såframt icke särskilda skäl av driftmässig eller samhällsviktig natur talade däremot eller med mindre överenskommelse träffades med arbetstagarerna eller hans organisation om annan ordning. I motionen II: 496 av herr Karlsson i Grängesberg m. fl. föreslogs, att semestern skulle utgå i ett sammanhang under tiden den 2 maj—den 30 september, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffades med arbetstagarerna. I motionen II: 497 av herr Nordström i Kramfors m. fl. gjordes på denna punkt samma hemställan som i motionen II: 496.

Andra lagutskottet yttrade i sitt utlåtande:

Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka de motionsvis framförda yrkandena om att särskilda bestämmelser skola införas i lagen angående förläggning av semestern till viss tid av året. Väl måste med den i motionerna I: 346 och II: 501 givna formuleringen den mot sakkunnigförslaget anförda kritiken om en alltför snäv avgränsning av undantagen från bestämmelserna om den legala semesterperioden vara undanröjd. Emellertid tala ändock övervägande skäl mot införandet av en föreskrift om bestämd semesterperiod. Arbetstillgången är nämligen störst under sommarmånaderna. Brist föreligger numera på yrkesarbetare under högsäsongen. Ett starkt intresse föreligger att sprida semestern under en längre tidrymd för att därigenom möjliggöra fortlöpande drift och undvika driftavbrott. Försiktigheten bjuder alltså, att man icke lagligen föreskriver, att semestern alltid skall förläggas till sommarmånaderna. Det bör därför liksom hittills ankomma på parterna å arbetsmarknaden att genom överenskommelse ordna frågan om tidpunkten för semesterns förläggning.

Under återopande av det anförda får utskottet avstyrka de i motionerna I: 346, II: 501, II: 496 och II: 497 gjorda yrkandena.

Utskottets hemställan i denna del bifölls av riksdagen.

C. Semesterlönens beräkning.

I *motionerna I: 216 och II: 332* har yrkats viss ändring av 8 § andra stycket semesterlagen, avseende att semesterlönens storlek genom kollektivavtal mellan arbetsgivarnas och arbetarnas riksorganisationer må kunna bestämmas annorlunda än i lagen stadgats.

Det av *de sakkunnigas majoritet* förordade förslaget angående semesterlönens beräkning överensstämde med nu gällande lag med undantag huvudsakligen däri, att något förbud mot medräkning av övertidsersättning i genomsnittsinkomsten icke lämnades. Två ledamöter av de sakkunniga ansågo emellertid, att semesterlönen alltid borde beräknas efter tidlön, då sådan funnes fastställd.

I vissa av de över förslaget avgivna *yttrandena* anfördes betänkligheter mot förslaget i denna del. En redogörelse för innehållet i yttrandena har lämnats å sid. 180—188 i propositionen nr 286 till 1938 års riksdag. Arbetsrådet anförde i sitt yttrande i samband med frågan om beräkningen av genomsnittsinkomsten för arbetstagare, som åtnjöt drickspengar, att en viss avtalsfrihet vid semesterlönens bestämmande möjligen skulle vara ägnad att underlätta en praktisk lösning av frågan. Svenska arbetsgivareföreningen yttrade, att det enligt föreningens mening vore lämpligast att i en semesterlag lämna öppet för parterna att genom kollektivavtal överenskomma om sättet för semesterlönens beräkning.

Föredragande departementschefen yttrade:

Arbetsrådet har ansett, att en viss avtalsfrihet vid semesterlönens bestämmande skulle vara ägnad att underlätta en praktisk lösning av frågan om beräkningen av den genomsnittliga inkomsten för arbetstagare, som åtnjöt drickspengar. Jag utgår från att arbetsrådet härmed icke avsett en sådan avtalsfrihet, som skulle kunna medföra en förändring av grunderna för semesterlönens beräkning. En sådan ordning skulle jag nämligen icke kunna förorda, då semesterlönens storlek därigenom helt bleve beroende av styrkeförhållandet mellan parterna. Däremot är det givet att, om i ett visst fall svårigheter föreligga att beräkna genomsnittsinkomsten för arbetstägarna, parterna äga överenskomma, att den genomsnittliga inkomsten skall anses hava uppgått till visst belopp. Det måste sägas vara synnerligen lämpligt, att sådana överenskommelser i god tid före semesterns åtnjutande träffas mellan parterna.

Mot vad departementschefen sålunda uttalat gjordes ingen erinran under ärendets fortsatta behandling.

I detta sammanhang får utskottet hänvisa till innehållet i 2 § andra stycket semesterlagen. I nämnda stycke har stadgats, att om mellan arbetsgivare och arbetstagare träffats avtal, som innefattar avstående från rätt till semester eller i något avseende mindre förmåner för arbetstägaren än vad i lagen stadgas, avtalet skall i sådan del vara ogillt, med mindre annat i lagen anges.

I en den 10 mars 1939 till chefen för socialdepartementet ingiven skrivelse hava svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige samfällt hemställt, att departementschefen måtte upptaga till övervägande en sådan ändring av bestämmelserna i 8 § semesterlagen, som kunde anses motiverad av de i en skrivelsen bilagd promemoria belysta svårigheterna att tillämpa bestämmelserna i deras nuvarande utformning. I promemorian har anförts bl. a. följande:

De praktiska olägenheter av skilda slag, som följa av regeln för semesterlönens beräkning i 8 § första stycket, äro sådana, att ett friare beräkningssätt är av behovet påkallat. Visserligen ha parterna på arbetsmarknaden ansett sig kunna överenskomma om en förenkling i förfarandet; sådana åtgärder torde dock rent formellt vara stridande emot lagstiftningen med dess bestämmelser av tvingande natur. Det är därför önskvärt, att det genom en ändring i semesterlagen lämnas möjlighet till ett smidigare beräkningsförfarande. Bestämmelserna härutinnan böra vara sådana, att de ge parterna erforderlig frihet att anpassa beräkningen efter den speciella verksamhetens natur utan att därigenom möjliggöra ett kringgående av lagens bestämmelser om arbetstagarpartens semesterrätt.

Som ett förslag torde kunna övervägas en sådan bestämmelse, enligt vilken åt parterna lämnas möjlighet att träffa fri kollektiv överenskommelse om sättet för semesterlönens beräkning. Som förutsättning för giltigheten av sådan överenskommelse kunde föreskrivas, att avtalet skall å arbetstagar sidan vara träffat eller godkänt av en organisation, som är att betrakta såsom huvudorganisation enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt.

Sedan yttranden över framställningen inhämtats från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Sedan vissa *delegerade* för arbetsgivareföreningen och landsorganisationen slutfört dem givet uppdrag att behandla frågor om tolkning och tillämpning av semesterlagen, hava de delegerade den 2 maj 1939 till nämnda organisationer i ett memorandum överlämnat resultatet av de förda förhandlingarna. I fråga om beräkningen av semesterlönen hava de delegerade enats om bl. a. följande uttalande:

De i 8 § angivna reglerna för beräkning av den genomsnittliga dagsinkomsten hava — särskilt därigenom att de tvinga till avskiljande av den arbetsinkomst, som belöper dels på övertidsarbete, dels på sådana månader, i vilka ej ingå minst sexton arbetsdagar — visat sig vara opraktiska eller rent omöjliga att tillämpa med hänsyn till avlönings- och bokföringsförhållandena och svårigheten att avmätta ackord före och efter varje övertid samt vid månadsskiftena. Med hänsyn härtill är inget att erinra emot att — såsom redan skett i ett flertal fall¹ — parterna genom kollektivavtal träffa överens-

¹ Sådana uppgörelser ha hittills träffats inom följande större verksamhetsområden, nämligen järnbruken och deras gruvor, verkstadsindustrin, textilindustrin, konfektionsindustrin, skofabriker, garveriindustrin, stuveribranschen, rörledningsfirmorna samt väg- och vattenbyggnadsbranschen.

kommelse om förenklade beräknings sätt, endast dessa icke leda till någon nämnvärd avvikelse från det resultat, vartill lagens beräkningsmetod syftar. Följande typfall av en lämplig förenkling i beräknings sättet kan anföras. Arbetarens genomsnittstimförtjänst under kvalifikationsåret uträknas, därvid medtagas alla arbetsdagar även för diskvalificerade månader och även övertidstimmar, dock exklusive övertidstillägget. Semesterlönen per dag beräknas därefter på så sätt, att det genomsnittliga antalet ordinarie arbetstimmar per dag för kvalifikationstiden multipliceras med nämnda genomsnittstimförtjänst. Vid denna förenklade beräkningsmetod utgår man ifrån dels att det ej finnes anledning att antaga någon större variation vare sig i den ordinarie timförtjänsten eller i antalet ordinarie arbetstimmar per dag mellan olika månader eller i den ordinarie timförtjänsten för arbete, som utföres på ordinarie tid eller på övertid, dels att arbetarens semesterlön ävensom antagliga inkomst i genomsnitt för dagar, då han varit borta på grund av olycksfall, yrkessjukdom eller militärtjänstgöring, ej skiljer sig något nämnvärt från den genomsnittliga faktiska arbetsförtjänsten för året.

Enligt 4 § i semesterlagen utgår semester för kalenderår och omfattar — med begränsning, som i lagen närmare anges — en dag för varje kalendermånad anställningen varat under närmast föregående kalenderår (kvalifikationstid). Annan period av samma längd må dock gälla såsom kvalifikationstid, såframt överenskommelse därom träffas mellan parterna. I lagen har icke uttryckligen angivits, huruvida i sistnämnda fall det år, under vilket semestern skall utgå, må förskjutas i samma mån som kvalifikationstiden flyttas fram. I motionerna I: 216 och II: 332 har yrkats, att möjligheten av en sådan förskjutning skall angivas i 4 §.

Utskottet.

De sammanslutningar, som avgivit yttrande i ärendet, hava vitsordat önskvärdheten av att semester kan förläggas till tid under hela den tolv månadersperiod, som följer på kvalifikationstiden. Formuleringen av 4 § synes utskottet icke utgöra hinder för en sådan tolkning av lagrummet som möjliggör en dylik av praktiska skäl uppenbarligen påkallad anordning. Vid sådant förhållande och då det icke påvisats, att rättstillämpningen intagit annan ståndpunkt till ifrågakvarande spörsmål, finner utskottet ej skäl att åtminstone för närvarande föreslå någon lagändring i nu berörda hänseende.

I de ovannämnda motionerna har vidare yrkats ett tillägg till 4 § av innebörd, att där semester enligt 6 § andra stycket icke måste utgå i ett sammanhang, semester må kunna anvisas redan före kvalifikationstidens utgång. 1936 års semestersakkunniga hava framhållit, att det endast vid fasta anställningar vore möjligt att berättiga arbetstagarna att utbekomma hela semestern, innan densamma ännu till fulla intjänats. De sakkunniga och i likhet med dem föredragande departementschefen torde hava utgått från att praktiska skäl lade hinder i vägen för en dylik åtgärd. Då emellertid lagens bestämmelser äro minimibestämmelser, bör det vara möjligt för arbetsgivare och arbetstagare att, där så anses lämpligt, överenskomma om utgivande av semester i förskott på sätt nytt antyts. Ett sådant avtal får dock icke i strid mot bestämmelsen i 2 § andra stycket innefatta mindre

förmåner för arbetstagaren än vad i semesterlagen stadgas. Däremot torde arbetsgivaren icke utan arbetstagarens medgivande kunna föreskriva, att semester skall utgå redan under löpande kvalifikationstid. Enligt utskottets mening finnes ej skäl att i förevarande hänseende tillstyrka någon lagändring.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen hava arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i en gemensam framställning till chefen för socialdepartementet ifrågasatt ändring av bestämmelserna om semesterlönens beräkande. I en vid denna framställning fogad promemoria har berörts lämpligheten av att införa ett stadgande, enligt vilket förslagsvis åt parterna skulle lämnas möjlighet att träffa fri kollektiv överenskommelse om sättet för en dylik beräkning. Som förutsättning för giltigheten av sådan överenskommelse kunde enligt förslagsställarnas mening föreskrivas, att avtalet skulle å arbetstagar sidan vara träffat eller godkänt av en organisation, som är att betrakta såsom huvudorganisation enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Framställningen har för yttrande remitterats till ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Under remissbehandlingen har ur olika synpunkter kritik riktats mot den föreslagna bestämmelsen, och även andra uppslag, syftande till en förenkling av beräkningsmetoden, hava framkommit.

Vid semesterlagens tillkomst avvisade dåvarande chefen för socialdepartementet närmast med syftning på ett specialfall tanken på att för 8 § stadga en avtalsfrihet av beskaffenhet att kunna medföra ändring av grunderna för semesterlönens beräkande. Samtidigt gjorde emellertid departementschefen ett uttalande av innebörd, att om i ett visst fall svårigheter föreligga att beräkna genomsnittsinkomsten för arbetstagarna, parterna äga överenskomma, att den genomsnittliga inkomsten skall anses hava uppgått till visst belopp. Vid ärendets fortsatta behandling gjordes icke någon erinran mot detta uttalande. Sedermera har på vissa håll försports tvekan om betydelsen av uttalandet, sett i samband med stadgandet i 2 § andra stycket. Såvitt utskottet har sig bekant har emellertid i rättstillämpningen icke meddelats någon dom, som står i motsättning till nämnda uttalande. Med hänsyn härtill synes det utskottet icke erforderligt att nu föreslå en lagändring i förevarande hänseende. Härmed har utskottet dock icke velat taga slutlig ståndpunkt till frågan om den lämpligaste utformningen av bestämmelserna om semesterlönens beräkande. Detta spörsmål är enligt utskottets mening förtjänt av stor uppmärksamhet. Då detsamma i anledning av ovannämnda framställning är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, har utskottet ej heller funnit anledning föreligga för riksdagen att göra någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Beträffande de i motionen II: 330 berörda spörsmålen, vilka alla i samband med semesterlagens antagande varit föremål för ingående överbägan-

den, finner utskottet ej skäl föreslå riksdagen att frångå sin förra året in-
tagna ståndpunkt.

Utskottet får därför hemställa,

- 1) att motionerna I: 216 och II: 332 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt
- 2) att motionen II: 330 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 maj 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Norman*, *Linder*, *Tamm*², *Hagman*, *Löfvander*^{1*}, *Linnér*^{1*}, *Knut Petersson*^{1*}, *Sten*, *Wistrand*, *Näslund*² och *Wahlberg*²;

från a n d r a kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Hage*², *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken², *Molander*^{1*}, *Sandström*, *Hermansson* i Norrköping^{1*}, *Gardell*^{1*} och *Hansson* i Örebro, fröken *Andersson* samt herr *Holm*².

¹ Ej närvarande vid behandlingen av 8 § i lagen om semester.

² Närvarande endast vid behandlingen av 8 § i lagen om semester.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

*Bilaga A.***Svenska arbetsgivareföreningen.**

Till Riksdagens andra lagutskott.

Svenska Arbetsgivareföreningen har genom skrivelse den 3 februari 1939 beretts tillfälle att avgiva yttrande över tvenne i riksdagen väckta likalydande motioner (I: 216 och II: 332) angående vissa ändringar i lagen om semester. Föreningen får i anledning härav anföra följande.

Tolkningen och tillämpningen av den föregående år antagna lagen om semester har berett parterna å arbetsmarknaden vissa svårigheter. Detta gäller särskilt övergångsbestämmelserna. I övrigt är det främst de i motionerna berörda bestämmelserna i 4 och 8 §§, vilka befunnits besvärliga att följa i det praktiska livet. Deras rätta innebörd kan dessutom i vissa hänseenden vara föremål för tvekan.

I likhet med motionärerna håller föreningen före, att det vore lämpligt med en möjlighet att förskjuta det år, under vilket semestern skall utgå, i samma mån som kvalifikationsåret flyttas fram i enlighet med parternas överenskommelse.

Vad beträffar möjligheten för arbetsgivaren att, åtminstone med arbetstagens samtycke, förlägga semesterledigheten till tid före kvalifikationsårets utgång synes man visserligen i förarbetena ha utgått ifrån att praktiska skäl lade hinder i vägen för en sådan åtgärd. Man har därvid framhållit, att semesterförmånens storlek ej kunde bestämmas och semesterlönen ej beräknas, förrän hela kvalifikationstiden förflutit. Det finnes likväl ingenting som direkt motsäger, att arbetsgivaren skulle kunna helt eller delvis förlägga semesterledigheten under kvalifikationstiden, under den förutsättningen att semesterförmånerna utmättes så, att de ej rimligen kunde beräknas understiga dem, vilka arbetstagen vid kvalifikationstidens utgång skulle visa sig ha intjänat. Garderar sig arbetsgivaren för detta, ifrågasätter föreningen, om en sådan förläggning av semesterledigheten ej ändock skulle kunna stå i överensstämmelse med lagstiftningens andemening. Mot motionärernas ändringsyrkande kan dessutom invändas att, om en lagändring anses böra komma till stånd, denna bör avse semesterledighet oberoende av om den måste förläggas i ett sammanhang eller ej. Med utgångspunkt från den här angivna uppfattningen om lagens innebörd anser föreningen begärda ändring av lagen på denna punkt ej erforderlig.

Motionärerna ha belyst de besvärligheter för jordbrukets del, som följa av semesterlagens regler rörande semesterlönens beräkning. Samma regler bereda för industrin kanske ännu större svårigheter, ehuru dessa äro av annan beskaffenhet.

Såframt ej fråga är om tidlön, som beräknas för vecka eller längre tidsenhet, skall enligt bestämmelserna i 8 § semesterlönen utgå efter den genomsnittliga dagsinkomsten endast för de månader under kvalifikationstiden, för vilka semesterrätt föreligger. Hänsyn skall därvid icke tagas till lön, som utgått för tid utöver den för arbetstagen normala arbetstiden. Vid sådan

privilegierad frånvaro, som angives i 4 §. skall hänsyn tagas till i fråga om semester semesterlönen samt vid annan bortovaro till den lön, som arbetstagaren sannolikt skulle hava uppburit, för den händelse han varit i arbete.

Då man enligt dessa regler vid genomsnittsinkomstens beräkning måste avskilja förtjänsten å det arbete, som utförts under månad omfattande mindre än 16 arbetsdagar, förutsättes att månadsförtjänsterna lätt kunna beräknas. Arbetare inom industri, hantverk, handel och samfärdsel avlönas emellertid ej annat än undantagsvis annorledes än per vecka eller möjligen 14 dagar och någon bokföring av avlöningen föres sålunda ej på sådant sätt, att man därav kan utläsa den på varje månad belöpande avlöningen. Ett formellt efterföljande av lagstiftningens bestämmelser i förevarande hänseende förutsätter därför en omläggning av i stort sett hela produktionens avlöningssystem.

Därmed är emellertid icke nog. Inom åtskilliga verksamhetsgrenar förekomma ackordsarbeten, som omspänna flera månader. Ackordsarbete kan dessutom tidvis förekomma på övertid, kanske varje dag. Ett noggrant iakttagande av semesterlagens bestämmelser skulle innebära, att man finge verkställa uppmätning av utfört ackordsarbete ej blott vid månadsskiftena utan även före och efter ifrågakommande övertidstimmar. Ett sådant förfarande är ej genomförbart ej blott på grund av därmed förenad störning av produktionens gång utan även därför att någon tillförlitlig värdering av ett ackordsarbete i flertalet fall helt enkelt icke kan ske, förrän arbetet i dess helhet slutförts.

Här berörda svårigheter ha föranlett arbetsmarknadens organiserade parter inom flera betydande verksamhetsgrenar att träffa överenskommelse om ett förenklat beräkningssätt. Därvid har man i flertalet fall utgått ifrån att arbetsförtjänsten per timme ej varierar nämnvärt för månader med mer eller mindre än 16 arbetsdagar eller för arbete på ordinarie tid eller övertid; i sistnämnda hänseende dock under förutsättning att man bortser från övertidstillägget. Vidare har man utgått ifrån att den på semestertiden belöpande semesterlönen i huvudsak överensstämmer med kvalifikationsårets genomsnittsförtjänst och att detsamma är förhållandet med den förtjänst, som vederbörande skulle uppburit, för den händelse han varit i arbete ifrågakommande tid av privilegierad frånvaro. Utgående från dessa förutsättningar har man nu i berörda fall beräknat semesterlönen på grundval av den genomsnittliga timförtjänsten för all faktiskt arbetad tid under kvalifikationsåret. I detta genomsnitt ingår som nämnts dock icke övertidstillägg. Semesterlönen per semesterdag erhålles på så sätt, att det genomsnittliga antalet ordinarie arbetstimmar per arbetad dag under året multipliceras med nämnda genomsnittsförtjänst. I enstaka fall ha ytterligare förenklingar gjorts.

Föreningen och Landsorganisationen, som med varandra till behandling upptagit vissa i samband med semesterlagen uppkommande frågor, ha funnit dylika förenklingar i sättet för beräkning av semesterlönen lämpliga. Då sådana åtgärder emellertid möjligen formellt icke överensslämma med lagens tvingande bestämmelser, ha organisationerna enats om att fästa regeringens uppmärksamhet på lagens konsekvenser i denna del.

Liksom motionärerna finner föreningen att svårigheterna bli effektivast undanröjda genom att parterna lämnas frihet att träffa överenskommelse om metoden för semesterlönens beräkning. Det gäller därvid att avfatta bestämmelserna så, att de ej betaga lagen dess verkan av skydd åt arbetstagaren. Utan att vilja framställa ett definitivt yrkande om viss form för regleringen

ifrågasätter föreningen dock, i likhet med motionärerna, om det ej kan vara lämpligt att uppställa fordran på att överenskommelsen skall vara av kollektivavtals natur. Möjligheten att träffa sådana kollektiva överenskommelser kan dock ej få förbehållas endast riksorganisationerna. Anses det å andra sidan ej lämpligt, att rätten att bestämma sättet för semesterns beräkning överlämnas åt rent lokala avdelningar av en organisation, kan man möjligen uppställa fordran, att avtalet skall å arbetstagarsidan ingås av sådan huvudorganisation, som angivits i lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Visserligen har begreppet huvudorganisation förorsakat tolkningssvårigheter, men då detsamma en gång tagits i bruk inom lagstiftningen och dess innebörd blivit bestämd genom praxis, kanske bärande skäl ej föreligga emot en utsträckt användning av begreppet i fråga. Det må därvid erinras om att en organisation är att anse såsom huvudorganisation, även om den ej är sammansatt av underavdelningar.

Mot en sådan reglering som den här ifrågasatta kan göras den anmärkningen, att de arbetsförhållanden, som icke regleras av kollektiva avtal, icke bliva betjänta med den i lagen öppnade möjligheten för parterna att överenskomma om sättet för semesterlönens beräkning. Visserligen äro arbetsvillkoren i de flesta fall, där en genomsnittsberäkning av arbetsinkomsten erfordras för semesterlönens bestämmande, reglerade genom kollektivavtal. Det hindrar dock ej att en förenkling av beräkningssättet kan vara önskvärd för vissa begränsade områden av arbetsmarknaden, vilka ej beröras av organisationsmässiga uppgörelser. Vid sådant förhållande kan det vara motiverat, att — vid sidan om införande av förenämnda dispositiva bestämmelser — huvudregeln i 8 § för beräkning av semesterlönen omarbetas så, att till grund för bestämmandet av den genomsnittliga dagsinkomsten kan läggas förtjänsten av allt under kvalifikationstiden utfört arbete, därvid hänsyn ej tages till — förutom eventuellt övertidstillägg — faktisk respektive beräknad inkomst under semester och privilegierad frånvaro.

Stockholm den 6 mars 1939.

SVENSKA ARBETSGIVAREFÖRENINGEN

Ivar O. Larson.

Bilaga B.

Svenska lantarbetsgivareföreningen.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Sedan Utskottet berett Svenska Lantarbetsgivareföreningen tillfälle att avgiva yttrande över av herrar Mannerskantz och Janson i Frändesta m. fl. väckta motioner ang. vissa ändringar i lagen om semester (nr 216 i första kammaren och 332 i andra kammaren) får föreningen vördsamt anföra följande.

Då föreningen förra hösten slöt avtal med Svenska Lantarbetareförbundet om en kvalifikationstid, sträckande sig från 1 maj—30 april, utgick såväl

föreningen som lantarbetareförbundet från att den under nämnda period intjänata semestern normalt skulle utgå under påföljande tolv månadersperiod. Den av motionärerna nu framförda tolkningen av semesterlagens 4 § första stycket, nämligen att utgivandet av semestern skulle vara bundet till kalenderår även vid ändrad kvalifikationstid, var parterna främmande vid avtalsuppgörelsen. Skulle ifrågakvarande tolkning anses rätt, är det av betydelse framför allt för jordbrukets arbetare, att den av motionärerna föreslagna ändringen av lagbestämmelsen kommer till stånd. Föreningen är med lantarbetareförbundet ense om behovet av att semesterdagar kunna anvisas även under tiden januari—april.

Motionärerna påtala vidare det förhållandet att 4 §:s formulering icke medger att semesterledighet lämnas redan före kvalifikationstidens utgång. Föreningen har för sin del och i samförstånd med lantarbetareförbundet utgått från att en arbetare, som vill ha en eller annan semesterdag redan under kvalifikationstiden, skulle kunna tillerkännas dylik ledighet även om kvalifikationstiden ännu ej löpt tillända. Lantarbetarna, som hittills enligt avtal varit tillförsäkrade upp till sju semesterdagar per år, ha varit vana vid att få ut några av dessa dagar redan under första hälften av tjänsteåret, d. v. s. under tiden 1 november—30 april. Föreningens erfarenhet av hit hörande förhållanden under den gångna delen av innevarande tjänsteår visar, att arbetarnas önsknings i detta hänseende ej undergått någon förändring därför att avtalets semesterbestämmelser ersatts av lagens. Arbetarna vända sig fortfarande till arbetsgivarna med begäran att få ut sin ledighet på dagar, som bäst passa dem. En hänvisning till att semester ej kan anvisas förrän kvalifikationstiden gått till ända, betraktas av arbetarna med misstro, ja stundom som oginhet från arbetsgivarens sida. Det är i båda parter intresse att semesterledighet kan anvisas redan under löpande kvalifikationstid.

Givet är — såsom motionärerna också framhållit — att bestämmelsen om att semester skall utgivas först efter kvalifikationstidens utgång, tillkommit som ett skydd för arbetsgivaren. I de fall, då arbetsgivaren finner det förenligt med sitt och sina arbetares intressen att ej åberopa detta skydd, bör möjlighet därtill öppnas.

Motionärernas förslag om sådan ändring av lagtexten att semesterledighet vid jordbruket må kunna anvisas redan före kvalifikationstidens utgång är därför enligt föreningens mening väl värt att godtagas.

Slutligen ha motionärerna berört frågan om semesterlörens beräkning. Föreningen, som redan haft besvär på denna punkt och som — om lagen ej ändras — i fortsättningen har att vänta hart när oöverstigliga svårigheter, tvister, överträdelser och ömsesidigt missnöje, vill på det livligaste ansluta sig till motionärernas måttfulla och praktiska förslag till ändring av bestämmelsen om semesterlörens beräkning. Föreningen har den bestämda uppfattningen — som f. ö. torde delas av vår motpart på avtalsområdet — att lagens nuvarande bestämmelser av praktiska skäl *ej kunna* allmänt genomföras vid jordbruket. Föreningen finner ej anledning att närmare ingå på de svårigheter vid semesterlörens beräkning, som föranledas av gällande lags bestämmelser. Det av motionärerna anförda exemplet talar för sig självt.

Vad beträffar utformningen av slutyrkandet vill föreningen fästa Utskottets uppmärksamhet vid att gällande lags uttryck »avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet» i motionärernas förslag förkortats

till »avlönad med tidlön». Då motionärerna i övrigt genom kursivering antytt åsyftade ändringar gentemot gällande lag, utgår föreningen från att senare delen av uttrycket blivit utelämnat genom förbiseende.

Under hänvisning till det anförda får föreningen tillstyrka motionärernas förslag.

Stockholm den 28 februari 1939.

SVENSKA LANTARBETSGIVAREFÖRENINGEN.

G. Sæmund.

Bilaga C.

Landsorganisationen i Sverige.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Med anledning av remiss av den 3 februari med hemställan om yttrande över i riksdagen väckta motioner, nämligen nr 216 i första kammaren och nr 332 i andra kammaren, får landssekretariatet å landsorganisationens vägnar anförda:

Motionärerna hemställa om sådan ändring av semesterlagens 4 §, att parterna på arbetsmarknaden skola äga att överenskomma om annan kvalifikationstid än kalenderår, »i vilket fall semester utgår under närmast följande period av 12 månader». Sekretariatet måste för sin del ifrågasätta, om en dylik lagändring kan vara påkallad. Enligt § 4 äga parterna redan nu att överenskomma om annan kvalifikationstid. Därav följer enligt sekretariatets mening, att semesterrätten kan begagnas när som helst under de närmast följande 12 månaderna. Överenskomma parterna, att kvalifikationstiden skall räknas från den 1 maj till den 30 april, så är det uppenbart, att semestern kan uttagas när som helst under 12 månader efter den 1 maj. Motionärernas antagande att vid en kvalifikationstid, som löper från den 1 november till den 31 oktober, semester endast kunde utgå under månaderna november och december, synes oss oriktigt. I det valda exemplet kan tydligen semestern utgå när som helst intill den 1 november påföljande år. Vore motionärernas tolkning riktig, torde arbetstagarna knappast ha något intresse av att vid sidan om lagens huvudregel överenskomma om annan kvalifikationstid.

Därest emellertid bestämmelsen att semester skall utgå för kalenderår skulle givas den tolkning, som motionärerna förutsätta, vill sekretariatet biträda yrkandet om en sådan ändring av 4 § att, för det fall annan period än kalenderåret bestämts som kvalifikationstid, semestern skall utgå under tolv månadersperioden efter kvalifikationstidens utlöpande.

Redan av semesterlagens karaktär av minimilagstiftning torde följa att något hinder mot utgivande av förskottssemester icke föreligger. Skulle emellertid särskild bestämmelse därom befinnas erforderlig vill sekretariatet, med anslutning till vad Svenska Lantarbetareförbundet i denna del i sitt remissyttrande anført, förorda en sådan utformning av bestämmelsen att utgivande

av förskottssemester förutsätter överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare.

Enligt 8 § i semesterlagen skall annan lön än tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, bestämmas efter den genomsnittliga arbetsinkomsten för de månader av kvalifikationstiden, för vilka semesterrätt föreligger. I denna genomsnittsinkomst skall icke medräknas ersättning för övertidsarbete. Till landsorganisationen har från arbetsgivarehåll den meningen framförts, att denna bestämmelse är svår att praktiskt tillämpa. Vid genomsnittsförtjänstens beräkning måste man sålunda avskilja den arbetsinkomst, som belöper dels på övertidsarbetet, dels på sådana månader, under vilka arbetaren icke utfört arbete å minst 16 dagar. Då lönen som regel utbetalas och bokföres veckovis eller per 14-dagarsperiod, skulle en strikt tillämpning av bestämmelserna i 8 § medföra betydande olägenheter. Dessa svårigheter öka därigenom, att det inom många arbetsområden icke är möjligt att uppmäta ackordsarbetet vid månadsskiftena. Det är likaledes svårt att avgöra, vilken del av arbetet som utföres på övertid.

Genom direkta förhandlingar mellan till landsorganisationen respektive arbetsgivareföreningen anslutna förbund ha under senare tid överenskommelser träffats om en förenkling av systemet för semesterlörens beräkning. Man har därvid som regel utgått ifrån en genomsnittstidförtjänst för den arbetade tiden under kvalifikationsåret. I arbetstiden ha inräknats alla arbetsdagar, således även de månader, under vilka arbetaren icke fyllt lagens föreskrift om 16 arbetsdagar, liksom även övertidstimmar, varvid dock övertidstillägget icke medtagits. Semesterlönen per dag har beräknats så, att det genomsnittliga antalet ordinarie timmar per dag multiplicerats med nämnda genomsnittstidförtjänst. I ett fall har man överenskommit att arbetarens semesterlön skall utgå med 4 % på hela den under kvalifikationstiden intjänade lönen.

Med hänsyn härtill har landsorganisationen och svenska arbetsgivareföreningen i gemensam skrivelse till statsrådet och chefen för socialdepartementet hemställt om en sådan ändring av semesterlagens bestämmelser om semesterlörens beräkning, att här antydda svårigheter i möjlig mån elimineras. Det förutsättes därvid såsom självfallet att lönen för varje semesterdag skall utgå med belopp, motsvarande arbetstagarens genomsnittliga dagsinkomst.

Då arbetsmarknadsorganisationerna sålunda vidtagit åtgärder för att genomföra en ur skilda synpunkter önskvärd revision av semesterlagens 8 § och statsrådet och chefen för socialdepartementet förklarat sig beredd att beakta i skrivelsen framförda önskemål, vore det enligt sekretariatets mening icke välbetänkt att föregripa en mera allmän omprövning av ifrågavarande stadgande genom att bifalla i motionerna i denna del framförda yrkanden.

Stockholm den 9 mars 1939.

LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE

Gunnar Andersson.

/ Ragnar Casparsson.

Svenska lantarbetareförbundet.

Andra lagutskottet,

Riksdagen.

Svenska Lantarbetareförbundet, som givits tillfälle att avgiva yttrande över motion nr 216 i första kammaren av herr Mannerskantz och nr 332 i andra kammaren av herr Jansson i Frändesta m. fl. ang. vissa ändringar i lagen om semester, vill för sin del härmed anföra följande:

Förbundet instämmer i den föreslagna förändringen av fjärde paragrafen innebärande att — därest parterna träffat överenskommelse om annan kvalifikationstid än kalenderår — semestern skall utgå under den 12-mån. period som följer på sådan överkommen kvalifikationstid. Vi förutsätta att så har varit meningen även med nu gällande lags formulering trots att det icke formellt utskrivits i lagtexten.

I fråga om utgivandet av förskottssemester kan förbundet ansluta sig till anförda synpunkter men endast under villkor, att de berörda parterna därom äro ense. Senare delen av fjärde paragrafen bör således enligt vår mening få följande lydelse:

Där semester enligt sjätte paragrafen, andra stycket icke måste utgå i ett sammanhang, må efter överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare semesterledighet kunna anvisas redan före kvalifikationstidens utgång.

Beträffande de föreslagna förändringarna i åttonde paragrafen vill förbundet anföra:

Motionärerna föreslå att ur lagtexten skall utgå tidsdefinitionen »vecka eller längre tidsenhet». Skulle detta innebära att lantarbetare anställd mot och i övervägande grad avlönad med timlön endast finge räkna den överenskomna timlönen som grund för semesterersättningens storlek, måste förbundet på det bestämdaste avstyrka förslaget. Lantarbetareförbundet kan konstatera en bestämd tendens, att jordbrukets arbetstagare allt mera överföres till timavlönade arbetare. Dessa användas vid vissa tillfällen och vissa dagar även till ackordsarbete. Å en del platser närmast i norra och mellersta delarna av landet utföres en stor del av det vanliga lantarbetet mot ackord, exempelvis gödselkörning, gödselspridning, bärgning av grödan m. m. och självfallet är att en semesterersättning beräknad enbart på tidlön — i detta fall timlönen — för här omnämnda arbetare bleve i högsta grad oriktig. Genom en sådan ordning kommer jordbrukets arbetare jämfört med övriga arbetstagare i oförmånlig och fullkomligt omotiverad undantagsställning.

Fortsättningsvis föreslås i åttonde paragrafen:

För annan arbetstagare skall, där semesterlönen ej genom kollektivt avtal mellan arbetsgivarnas och arbetarnas riksorganisationer blivit annorlunda bestämt lönen — — — — — räkning.

Inkluderas i motionärernas förslag om tidlön som grund för semesterersättning även timavlönade arbetare som tidvis användas mot ackordsbetalning, torde det inte bli några arbetare kvar för arbetsmarknadens organisationer att fixera semesterlönen för. De arbetare inom jordbruket som äro anställda enbart mot ackordsbetalning är nämligen ett ringa fåtal.

Den i motionen anförda exemplifieringen med dess mångfald av olika förutsättningar för beräkning av semesterlön kan icke anses representera nor-

maltypen av sådan beräkning för jordbruksarbetare i allmänhet. Det torde därför icke föreligga större skäl för en omskrivning av lagen i denna punkt för arbetstagare inom jordbruket än för arbetstagare inom annan verksamhet.

Lantarbetareförbundet vill för sin del förorda, och stöder sig därvid på departementschefens uttalande vid förarbetet till lagen, att där vissa svårigheter föreligga för att beräkna semesterinkomsten för arbetstagarna, må parterna överenskomma, att den genomsnittliga inkomsten skall anses hava uppgått till visst belopp. Förbundets uppfattning är den, att där parterna företrädas av organisationerna på området, bör denna överenskommelse kunna ordnas genom dessa. Förbundet vill därför med hänsyn till vad här ovan anförts avstyrka de föreslagna ändringarna i åttonde paragrafen.

Stockholm den 1 mars 1939.

Högaktningsfullt

Svenska Lantarbetareförbundet.

G. E. Sträng.